

Budgetpropositionen för 2011

NATIONAL- EKONOMISKA FÖRENINGENS FÖRHANDLINGAR

2010-10-13

Sammanfattade av
Birgi Filppa, Karin
Siredo och Elisabeth
Gustafsson.

Ordförande:

Pehr Wissén

Inledare: Anders

Borg, finansminister

Kommentator:

John Hassler, Institutet
för internationell
ekonomi, Stockholms
universitet

Övriga deltagare:

Claes Ankarcróna,

Torbjörn Becker,

Hubert Fromlet,

Bengt Karlöf,

Karin Ehlin Kolk,

Sara Kukka-Salam,

Niclas Virin och

Victor Wänerfjord

Pehr Wissén

Välkomna hit! Jag heter Pehr Wissén och är nyvald ordförande i föreningen. Till vardags undervisar jag bl a här på Handelshögskolan.

Vi brukar säga att det är en gammal tradition i föreningen att en gång om året på Nationalekonomiska Föreningen ha finansministern som gäst för att debattera statsbudgeten med ekonomerna. Under sommaren har föreningen låtit scanna in alla gamla förhandlingar som Nationalekonomiska Föreningen har haft genom åren och de ligger nu ute på nätet.

Jag tittade på det äldsta protokollet från Nationalekonomiska Föreningens sammanträde, den 21 mars 1878. Då hette finansministern statsrådet Forssell som närmast motsvaras av Anders Borg i dag. Professor Rydin, som i dag motsvaras av John Hassler, inledde debatten då och sade: ”Jag begärde ordet i sista sammanträdet med anledning av några anmärkningar som gjordes mot förslaget om fastighetsskatt jämte inkomstskatt.” Sedan beklagar han sig över att folk inte förstår vad han säger. Så säger han: ”Det här är en politiskt känslig fråga. Det finns de som tycker att vi inte borde debattera den, eftersom den är politiskt känslig.” Professor Rydin säger: ”Jag däremot anser att uti en förening sådan som denna man icke bör det ringaste fästa sig vid den politiska söndringen, utan att man här bör betrakta frågan endast ur allmän och ekonomisk synpunkt.”

Det är fortfarande en strålande programförklaring, tycker jag och det är så vi ska göra. Sedan 1878 har detta möte årligen ägt rum i precis denna anda.

Finansministern ska nu presentera budgeten och Professor John Hassler ska sedan ur allmänna och ekonomiska synpunkter diskutera denna.

Anders Borg

Tack, herr ordförande. Det är alltid intressant att delta i diskussionerna på Nationalekonomiska Föreningen. Budgetpropositionen för 2011 är min femte budget. Räknar vi också de ekonomiska vårpropositionerna handlar det om sammanlagt nio propositioner.

Det har varit en växlande konjunktur för budgetarbetet. I början av mandatperioden var det ett väldigt högt reformtempo med omfattande budgetförstärkningar och skattesänkningar. Vi hade också ett besvärligt budgetarbete 2007 med budgetproposition för 2008 eftersom ekonomin präglades av överhettningrisker. Politiskt är det komplicerat att strama åt finanspolitiken i ett läge då tillväxten är god. Budgetpropositionen för 2009 respektive 2010 var två rena krisbudgetar. Jag kan, så här i efterhand, konstatera att det egentligen inte var själva budgetarbetet som var det mest betungande under de åren, utan det var allt arbete med krisande banker, finanskriser i Europa som i Lettland och Island. Det handlade inte bara om att presentera åtgärder, utan även om att parallellt utforma och få på plats strukturer som garantiprogram och stabilitetsfonden, principer för hantering av banker i kris m m.

Budgetpropositionen för 2011 är delvis mindre komplicerad. Beslutsrummet är klart definierat. Vi är i en period av stark tillväxt. Det finns alltså inte några starka motiv att förstärka den expansiva inriktningen på finanspolitiken. Sverige har också underskott i det finansiella sparandet i den offentliga sektorn för 2010 och 2011. Även om prognosen visar på överskott 2012 talar det för en viss försiktighet. Med stark tillväxt och underskott

har vi all anledning att vårda den offentliga ekonomin och ta oss tillbaka till överskott för att därigenom lägga grunden för goda förutsättningar för framtiden.

Situationen i Sverige skiljer sig från läget i andra länder. Finansdepartementet har en tillväxtprognos på strax under 5 procent för innevarande år. Det är praktiskt taget inget annat EU-land som kan uppvisa liknande tillväxtutsikter. Möjligtvis ligger Polen i närheten och möjligtvis ser vi en acceleration också i Finland som är av en liknande magnitud. Sverige har en sysselsättningsutveckling som är starkare än i praktiskt taget alla andra utvecklade länder. Vi har ett budgetsaldo som är väsentligt mycket starkare än i omvärlden. Sverige når ett underskott i det finansiella sparandet som motsvarar ca en halv procent av BNP, medan genomsnittet för de stora länderna ligger någonstans mellan 7 och 8 procent av BNP.

Vi har alltså goda förutsättningar, men också tydliga utmaningar. Till att börja med ska vi säkra att de offentliga finanserna i Sverige är tillbaka i god ordning i god tid före nästa konjunkturmåll. När nästa konjunkturedgång kommer vet vi inte, men en återhämtningsperiod tenderar sällan att vara längre än fyra eller fem år. Nedgången kan komma tidigare och den kan komma senare. Vi ska agera försiktigt och robust och ha betryggande överskott i de offentliga finanserna någonstans runt 2013-14 så att vi då klarar en ny nedgång.

Ytterligare en utmaning är arbetsmarknaden. Finansdepartementets prognos är att sysselsättningsutvecklingen blir stark i år och att arbetslösheten minskar de kommande åren. Vi bygger våra kalkyler på en fortsatt relativt stark tillväxt under 2011-13, vilket ger ett förlopp där arbetslösheten kommer ned till en lägre nivå. En sådan utveckling är ingen självklarhet, utan den bygger på att konjunkturåterhämtningen

vårdas: att finanspolitiken inriktas på att säkra att vi inte får flaskhalsar och att säkra att efterfrågan i ekonomin verkligen blir stark. Risken för en efterfrågeförsvagning gäller inte främst i år, utan handlar om att det därefter sker en gradvis avtrappning av tillväxttakten. Vill vi säkra att arbetslösheten fortsätter att minska finns det skäl att överväga att förstärka efterfrågan i ekonomin framöver och se på vad vi kan behöva vidta för åtgärder i det perspektivet.

Även om vi ser en ljus bild av svensk ekonomi har vi allvarliga risker i världsekonomin och rätt stora strukturpolitiska utmaningar för Sverige framgent. Det är det jag ska försöka argumentera kring här.

Annorlunda politisk situation

Det är viktigt att konstatera att Sverige har en delvis annorlunda politisk situation än under den gångna mandatperioden. Alliansen fick ett starkt väljarmandat. De flesta statsvetare hävdade att Alliansen borde ha varit ”rökt” mot bakgrund av att regeringar normalt sett tappar väljarstöd när de går mot sin andra valomgång.

Allians för Sverige fick i stället ett ökat väljarstöd. I praktiken är det bara vid valen 1968 och 1976 som väljarna givit lika starkt stöd för en regering. Enligt min uppfattning är valresultatet ett bevis på att väljarna givit stöd för en ansvarsfull ekonomisk politik och fortsatt förstärkning av arbetslinjen.

Det är viktigt att påpeka att Fredrik Reinfeldt och även jag var väldigt tydliga under valrörelsen med att det fanns starka skäl för väljarna att noga överväga hur man skulle rösta. Enligt min uppfattning hade det varit en fördel om väljarna hade gett regeringen en egen majoritet. Nu är det inte så. Men det var viktigt att ha det sagt före valet och det är viktigt att säga det nu därför att det har konsekvenser. Val har konsekvenser.

Normalt antas en majoritetsregering ha bättre förutsättningar att bedriva ekonomisk politik. I diskussionerna kring effekterna av en minoritetsregering är det vanligt att anta att det blir svårare att föra en stram budgetpolitik. Skälet ekonomer och statsvetare brukar ange är att budgetpolitiken påverkas av hur regeringen förmår väga av prioriteringen mellan en stram samlad budgetpolitik och reformbehoven inom de olika utgiftsområdena. Med en minoritetsregering riskerar den avvägningen att förskjutas.

Det kan också bli svårare att genomföra strukturreformer på grund av att strukturreformer ofta innebär en del kostnader på kort sikt, även om man når stora långsiktiga vinster. Man kan anta att en regering med en svagare ställning blir mer kortsiktig och mindre benägen att genomföra strukturreformer.

I Sverige har vi försökt skapa en väl fungerande budgetordning. Den budgetordning vi har bygger på att riksdagen genom ett rambeslut för samtliga utgiftsområden fastställer de samlade utgifterna och samtidigt en enhetlig inkomstberäkning. Det betyder att om man vill fälla en budgetpolitik måste man från oppositionens sida enas om helheten. En regering måste så att säga klara sig med en kvalificerad minoritet, medan en opposition måste ha en heltäckande majoritet för att fälla regeringen.

För den ekonomiska politiken är det viktigt att komma ihåg utgångspunkten; vi har inte längre majoritet utan är en minoritetsregering. Vi kan för den ekonomiska politiken basera oss på att vi har en budgetordning vars syfte är att skapa möjlighet att regera Sverige med stabilitet och bibehållen ordning också i en minoritetssituation.

Nu är politik inte bara budgetar, det finns hundratals andra propositioner som ska tas genom riksdagen. Det bety-

der att det för Alliansen är nödvändigt att ha en bredare parlamentarisk strategi än vad vi hade under förra mandatperioden. Det betyder att vi i första hand vill hitta lösningar tillsammans med Miljöpartiet, men det kan också röra sig om att vi i enskilda frågor kommer att söka lösningar tillsammans med Socialdemokraterna.

Samtidigt fick regeringen ett väljarmandat byggt på ansvarstagande för ekonomin och för att vi ska fortsätta att förstärka arbetslinjen. Valrörelsens huvudfråga var: Ska vi avveckla arbetslinjen, eller ska vi förstärka den? Nu är vi i en sits där vi inte är i egen majoritet och där vi följaktligen i ett antal frågor måste hitta blocköverskridande lösningar. Detta kommer förmodligen att lösa sig och vi kommer gradvis att se hur lösningarna utkristalliserar sig. Men det blir ett mer komplicerat förlopp, med en del osäkerhet som vi hade kunnat undvara om vi inte hade hamnat i sitsen att vara en minoritetsregering.

Finanspolitiken de kommande åren

Låt mig då säga något om den ekonomiska politiken de kommande åren. Den första uppgiften är att säkerställa att Sverige kommer tillbaka till de överskott som är nödvändiga för att vi ska klara nästa kris.

Sverige är en välfärdsstat och därmed följer ett relativt högt skattetryck. Sverige är också en liten öppen ekonomi med en stor exportsektor, vilket tenderar att bidra till att internationella konjunktursvängningar får stort genomslag i Sverige. Enligt min uppfattning fungerar den kombinationen bäst om man har god ordning i de offentliga finanserna. Starka offentliga finanser utgör en skyddsvall för vårt samhällssystem. Det är det som gör att hushåll och företag kan känna sig trygga med att man inte ska få sina kalkyler omkullkastade med stora skattehöjningar eller dramatiska

nedskärningar av välfärdssystemen. Det bidrar dessutom till att göra den ekonomiska politiken mer effektiv eftersom det finns en grundläggande trovärdighet i att Sverige har möjligheter att också fullfölja genomförda stabiliseringsinsatser och aviserade strukturreformer utan att det uppkommer osäkerhet om de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet.

Den andra uppgiften är att vårda återhämtningen och föra Sverige mot full sysselsättning. Det är den stora strukturpolitiska utmaningen vilken jag också avser återkomma till mer utförligt längre fram.

Den tredje uppgiften är att värna makroekonomisk och finansiell stabilitet. Vi vet vilka faktorer som kommer att lägga grunden för nästa ekonomiska kris. Det är när girighet och överoptimism tar överhanden i den finansiella sektorn och balansräkningar hos hushåll och företag börjar växa. När det har skett i tillräckligt många länder under en tillräckligt lång tid har så stora obalanser byggts upp att risken för en ekonomisk nedgång blir överhängande. Politiker och ekonomiskpolitiska beslutsfattare kan motverka obalanser och dämpa excesser, men vi kommer att få uppleva svängningar i konjunkturer också i framtiden.

Låt mig säga något om riskerna. Osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen i omvärlden är betydande. I Grekland ska regeringen genomföra ett åtstramningspaket som motsvarar ca 10 procent av BNP under de kommande åren. Under hösten 2009 reviderades underskottet i Grekland från ca 4 till 13 procent av BNP. I Spanien är situationen pressad i banksystemet. De stresstester som EU-länderna genomfört gemensamt visar att kapitaltäckningen i ett scenario med en svagare ekonomisk utveckling skulle sjunka dramatiskt i Spanien. I ett besvärligt riskscenario

var slutsatsen att bara 5 av de 27 banker i Spanien som ingick i testet kan bedömas vara tillräckligt starka för att kunna stå på egna ben även under svåra förhållanden. Vi har en situation i Irland med budgetunderskott på 32 procent och en skuldsättning som har ökat med 75 procent av BNP över tre år.

Stora obalanser i finansiella system eller de offentliga finanserna löses inte ut över en månad eller ens ett kvartal, utan saneringsarbetet kommer att ta år. Det gör att det finns en risk för återkommande marknadsoro som kommer att kunna störa utvecklingen framöver. Det finns grundläggande obalanser i de europeiska offentliga finanserna.

Om man tror på en stark konjunkturutveckling i Sverige har man ändå anledning att vara utomordentligt försiktig därför att vi har så pass stora kända risker i omvärlden som kan utlösas i år och nästa år. En ansvarsfull politik måste bygga på robusthet och försiktighet.

Låt oss titta på riskerna för svensk ekonomi. Det finns både uppåt- och nedåtrisker. De allra farligaste är de som gäller våra utmaningar, att säkerställa att arbetslösheten fortsätter att minska och säkra att offentliga finanser kommer i ordning.

Jag har vid presentationen av budgetpropositionen försökt klargöra att vi måste väga in risken för nästa kris i den ekonomiska politiken redan i dag. Våra metoder för att göra prognoser för den ekonomiska utvecklingen förmår inte att förutse konjunktursvängningar. Finansdepartementet, Konjunkturinstitutet (KI), Riksbanken och andra bedömare stoppar in tillgängliga data i prognosmodeller som sedan används för att skriva fram den ekonomiska utvecklingen. Det enda vi vet med dessa prognoser är att de kommer att missa allvarliga störningar och svängningar i ekonomin.

Figur 1
Makroekonomiska
nyckeltal (Prognosen
i BP11)

	2010	2011	2012	2013	2014
BNP	4,8 (2,5)	3,7 (3,9)	3,4 (3,5)	3,3 (3,2)	2,8 (2,9)
Produktivitet (1)	2,8 (2,2)	2,5 (2,5)	2,3 (2,3)	1,8 (1,7)	1,6 (1,7)
Timmar (1)	1,9 (-0,1)	1,1 (1,3)	1,4 (1,5)	1,5 (1,4)	1,3 (1,3)
Sysselsättning (2)	1,0 (-0,4)	1,1 (0,7)	1,2 (1,3)	1,3 (1,2)	1,2 (1,1)
Arbetslöshet (3)	8,4 (9,2)	8,0 (8,8)	7,4 (8,0)	6,7 (7,3)	6,0 (6,7)
BNP-gap (4)	-3,3 (-4,6)	-2,5 (-3,0)	-1,6 (-2,0)	-1,1 (-1,1)	-0,5 (-0,3)
Löner (5)	2,5 (2,3)	2,6 (2,5)	3,1 (2,9)	3,3 (3,3)	3,4 (3,4)
KPI (6)	1,2 (1,3)	1,5 (1,6)	1,9 (2,2)	2,4 (2,7)	2,6 (2,7)

1) Kalenderkorrigerad. 2) 15-74 år. 3) Andel av arbetskraften 15-74 år. 4) Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Ett negativt gap betyder att resursutnyttjandet är lågt. 5) Timlön enligt konjunkturlönestatistiken. 6) Årsgenomsnitt.

Källa: Budgetpropositionen för 2011.

Historiskt har kriser inträffat ungefär vart femte eller vart sjätte år. Ibland, som på 1970-talet, kommer de med tätare mellanrum. Ibland kan det, som på 1980-talet, hända att det dröjer sju åtta år innan det smäller. Ibland kan det, som på 1990-talet, vara så att det inträffar dramatiska kriser i vissa regioner, t ex Mexiko (1995), Asien (1997) eller Ryssland (1998), men att den samlade globala tillväxten förblir stark och att allvarliga avmattningar kan undvikas.

Ett sätt att förhålla sig till osäkerheten är att föra en robust politik där vi ställer huset i ordning i god tid innan ett normalt konjunkturförlopp skulle ge vid handen att lågkonjunkturen kommer. Eftersom världsekonomin stannade upp hösten 2008 betyder det att vi ska ha tillräckliga överskott 2013 för att klara en ny konjunkturstörning. Om det kommer en ny lågkonjunktur först 2014 eller 2015 så gör det ingenting.

Min bedömning är naturligtvis att det kommer en ny kris. Om den sedan kommer 2013 eller 2014 har jag ingen uppfattning om. Mitt ansvar är att se till att Sverige står väl rustat innan den kommer.

Den ekonomiska politiken har motverkat nedgången

Nu kommer jag att argumentera för att Sverige har hög tillväxt, en budget på väg till överskott och en sysselsättning som utvecklas starkare än i de flesta länder därför att den ekonomiska politiken har varit väl avvägd. Sverige har klarat krisen bättre än vad historiska samband ger vid handen. Sverige har dessutom klarat krisen med mindre skadeverkningar i termer av klyftor och sociala motsättningar än många andra länder. De nordiska EU-länderna Danmark, Finland och Sverige framstår alltså som de länder som har klarat sammanhållningen bäst.

Låt mig börja med att ge bilden av tillväxten. Vi räknar med 4,8 procents tillväxt i år. De data som har kommit in med tjänsteproduktionsindex, export-siffror, inköpsprisindex och andra parametrar tyder på att den här prognosen är ungefär riktig.

Förändringen av läget på arbetsmarknaden som vi har upplevt är remarkabel. I budgetpropositionen förra hösten räknade Finansdepartementet med ett sysselsättningsfall på 3,5 procent 2010. Arbetslösheten bedömdes gå upp till 11,6 procent. Prognoserna byggde

	2010	2011	2012	2013	2014
Finansiellt sparande	-1,3	-0,4	1,0	2,0	2,9
Strukturellt sparande	0,6	1,0	2,0	2,7	3,2
Sjuårsindikatorn	0,8	0,7			
- Konjunkturjusterad	1,7	1,9			
BNP-gap	-3,3	-2,5	-1,6	-1,1	-0,5

Figur 2
Indikatorer för att
följa upp överskotts-
målet. Procent av
BNP

Källa: Budgetpropositionen för 2011.

på att vi räknade med ett BNP-fall på ungefär 5 procent 2009. Med normala samband skulle det leda till att sysselsättningen fortsätter att falla och arbetslösheten fortsätter att öka under 2010 och 2011. Nu har utvecklingen på arbetsmarknaden vänt redan under 2010 och Sverige är tillbaka på samma sysselsättningsnivå som 2008 redan under 2011. Vi har en arbetslöshet som, enligt julisiffrorna, ligger på ca 7,5 procent.

Jag kommenterar aldrig inriktningen på penningpolitiken eftersom Riksbanken är självständig. Låt mig dock konstatera att med en produktivitet på mellan 2,5 och 3 procent och en löneökningstakt på mellan 2,5 och 3 procent är kostnadstrycket i svensk ekonomi utomordentligt begränsat. Det föreligger i praktiken ingen ökning av enhetsarbetskraftskostnaden i den svenska ekonomin. Bakgrunden till den starka sysselsättningsökningen de kommande åren är att en stark efterfrågeökning slår igenom på sysselsättning snarare än löner.

De offentliga finanserna är starka. I år motsvarar underskottet i den offentliga sektorn ca 1 procent av BNP och vi är på väg mot en halv procent nästa år. Finanserna fortsätter därefter att förstärkas och överskottet motsvarar ca 3 procent av BNP eller 100 miljarder kr 2014.

Man kan notera att med traditionella samband mellan tillväxt och offentliga finanser borde underskottet 2010

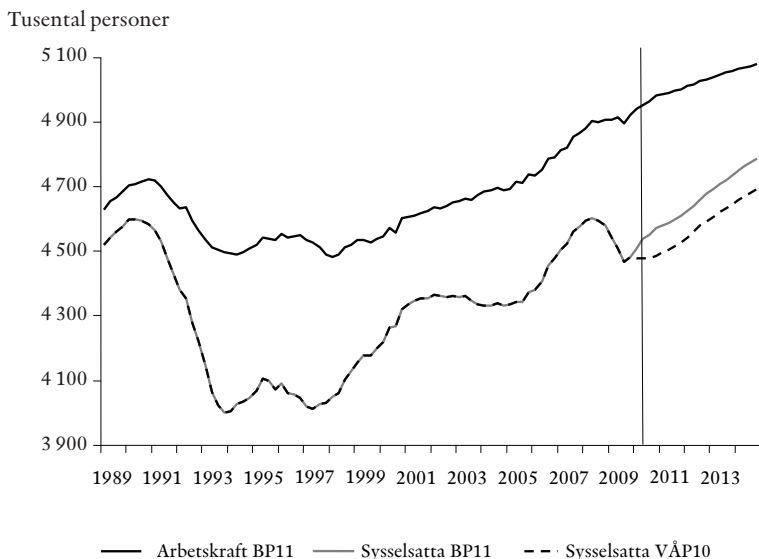
ha landat på någonstans mellan 2 och 3 procent av BNP. Det hade implicerat ett omslag från ca 2 procents överskott till 3 procents underskott. I realiteten stannade underskottet på ca 1 procent av BNP 2009 och 2010.

Skälet till att de offentliga finanserna har utvecklats bättre än väntat är till viss del att skatteintäkter och utgifter har haft en underliggande trend som har varit stark. En faktor förefaller vara att vi tenderat att underskatta effekterna av reformerna av sjukförsäkring, a-kassa och jobbskatteavdraget. När sjukförsäkringsreformen sjösattes i budgetpropositionen 2008 räknade vi med att den skulle ge ett par miljarder i utgiftsbesparingar. De effekter vi har sett är minst två-tre-fyra gånger så stora på utgiftssidan.

Det förefaller vara så att vi har väldigt svårt att ta in de dynamiska beteendeffekterna av strukturförändringar. Samma sak tycks vara fallet på skattesidan. Vi har räknat med att jobbskatteavdrag och andra åtgärder ska leda till fler arbetade timmar och ökad sysselsättning. Men enligt utfallet tycks det vara så att sysselsättning och skatteintäkt utfall har varit påtagligt bättre än vad vi räknat med. Arbetade timmar förväntades minska med ca 5,5 procent under 2009 och 2010 i budgetpropositionen för 2010. I realiteten blev fallet 0,5 procent.

Det här ställer Sverige i en situation som skiljer sig från andra länder. Vår statsskuld är i dag t o m mindre än den

Figur 3
Ökande sysselsättning och arbetskraft

Källa: AKU (SCB) och prognos i Budgetpropositionen för 2011 respektive 2010 års vårproposition.

ökning av statsskulden som Storbritanien upplevt under den här krisen. När jag tillträdde som finansminister motsvarade skuldsättningen ca 46 procent av BNP. Nu är Maastrichtskulden på väg ned till motsvarande 40 procent av BNP. Detta sker samtidigt som praktiskt taget alla andra länder ökar sina statsskuldsättningar upp på nivåer där skulden riskerar att bli en allvarlig risk vid nästa nedgång.

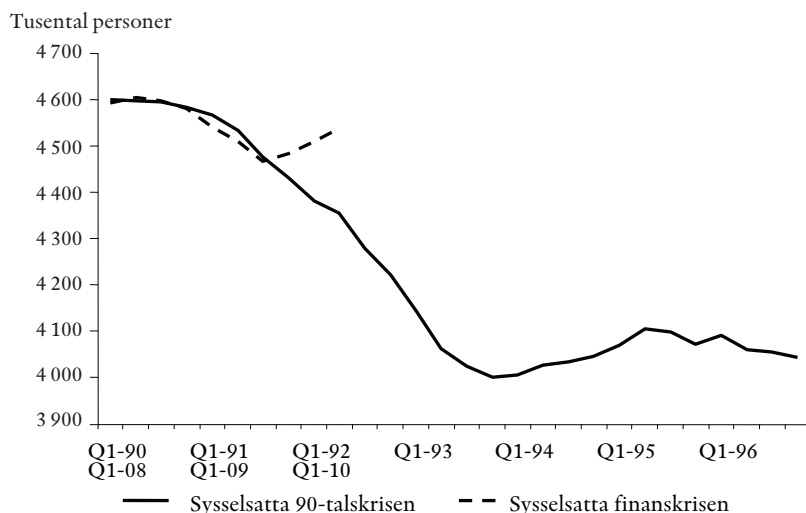
Att gå in i en konjunkturedgång med en skuld på 100 eller 110 procent av BNP är riskfyllt. De av er som har gjort beräkningar med skuldekvationer vet att det krävs väldigt djärva antaganden om överskott i primärbalansen, alltså differensen mellan vad man klarar av i löpande skatter och löpande utgifter vid sidan av sina räntebetalningar för att

statsskulden inte ska fortsätta att öka av egen kraft när skuldsättningen blir hög.¹

Eftersom kriser ofta präglas av negativa förtroendespiraler är det viktigt hur stor skuldstocken är. Vill aktörer på de finansiella marknaderna inte längre hålla stocken av statsobligationer uppstår en negativ förtroendespiral. Man får en negativ utveckling som sedan förstärks av stora upplåningsbehov, vilket sedan leder till en ohållbar utveckling och akuta förtroendekriser. Det är i det perspektivet väldigt bra att gå in i nästa lågkonjunktur med en låg skuldnivå.

Enligt min mening är det utvecklingen av arbetskraften som har överraskat mest i svensk ekonomi under krisåren. Det traditionella förloppet hade ju varit att en kris leder till en kraftig minskning

¹ Förändringen av den offentliga skulden som andel av BNP kan skrivas som $\Delta D_t = (r - g) \cdot D_{t-1} - ps_t$ där ΔD_t är förändring av skulden i relation till BNP, r den nominella räntan och g BNP:s nominella tillväxttakt, samt ps_t det primära saldot som andel av BNP. Uttrycket säger att förändringen av skuldkvoten ett givet år beror på skuldkvotens nivå föregående år multiplicerat med skillnaden mellan räntan och BNP:s tillväxttakt, samt storleken på det primära saldot. Om skuldkvoten eller räntan i förhållande till tillväxttakten är hög krävs det relativt sett större primära överskott för att skuldkvoten ska vara stabil.

Figur 4
Sysselsättningsutvecklingen (15-74 år) under två kriser

Källa: AKU (SCB).

av arbetskraften. Historiskt har sedan utvecklingen präglats av att många av dem som har lämnat arbetskraften efter krisen stannar kvar i olika trygghetsprogram såsom förtidspensionering, sjukskrivning och olika arbetsmarknadspolitiska program. Vi har från kris till kris kommit till en högre permanent nivå av socialt utanförskap. Människor har varaktigt slagits ur från arbetsmarknaden.

Det paradoxala den här gången, när vi tittar på arbetskraften, är att det förefaller vara så att vi i praktiken inte fick ett fall. Samma sak gäller för sysselsättningen. Det är en väsentligt starkare sysselsättningsutveckling än vad vi tidigare upplevt. Det här kan illustreras med att kvartal för kvartal jämföra utvecklingen 1990-96 kontra 2008-10. Vi har alltså långt tidigare än vad man kunde förvänta sig och långt tidigare än det konjunkturella förloppet börjat se en ökning av sysselsättningen.

En annan inriktning på krispolitiken

Min uppfattning är att det är en rad faktorer som har bidragit till att svensk ekonomi fungerar bättre än tidigare. En

faktor är att stabiliseringspolitiken har bedrivits med en annorlunda inriktning under senare år.

Under 1960- och 1970-talet var den gängse synen bland nationalekonomer att den ekonomiska politiken skulle stimulera efterfrågan i lågkonjunktur och strama åt i högkonjunktur och att det därigenom var möjligt att brygga över konjunktursvängningar. Lärdomen är tyvärr att politiken i realiteten inte fungerade på det sättet och att den traditionella keynesianska politiken inte fick de effekter man önskade.

Flera faktorer bidrog till detta. I en liten öppen ekonomi finns det ett betydande läckage i utrikeshandeln. En annan faktor var att det förelåg en tendens att regeringar inte lyckades ta ned utgifterna efter krisen. Krispolitiken ledde i stället till en långvarig försvagning av de offentliga finanserna och en ökad skuldsättning. I Sverige och många andra länder förefaller konjunkturpolitiken ha fått en strukturellt besvärlig slagsida. Utgifterna höjdes i dåliga tider, men åtstramningen genomfördes sedan med skattehöjningar. Tillfälliga

stimulanser blev permanenta åtaganden och skattetrycket steg gradvis till nivåer som allvarligt skadade ekonomins funktionssätt.

I takt med att försvagningen av de offentliga finanserna blev varaktig förefaller också den ekonomiska politiken ha tappat trovärdighet och vid nya krisförlopp fick stabiliseringsåtgärderna allt svagare effekter. Tappar finanspolitiken sin långsiktiga trovärdighet tenderar hushåll och företag i större utsträckning att möta ofinansierade stimulanser med ökat sparande i stället för ökad konsumtion och aktivitet.

Mot bakgrund av dessa lärdomar har finanspolitiken förändrats i grunden de senaste 15 åren.

En avgörande förändring var att vi i Sverige införde en stramare ordning för finanspolitiken: tydligare budgetregler och mål om överskott i de offentliga finanserna.

En viktig lärdom är att om politiken ska inriktas på att motverka kraftiga efterfrågefäll är det helt avgörande att politiken förs i en mer expansiv riktning utifrån ett utgångsläge med stora överskott och en låg skuldsättning inom ramen för ett stramt ramverk för budgetpolitiken. Har man en finanspolitik som är förutsägbar och där hushållen kan räkna med att de offentliga finanserna är långsiktigt hållbara, så är det också mer sannolikt att de vågar konsumera när stimulansåtgärder genomförs.

Ett skäl till att vi i Sverige har lyckats dämpa efterfrågefallet och motverka försämringen på arbetsmarknaden är att vi har kunnat föra en mer aktivistisk efterfrågepolitik i keynesiansk mening därför att vi hade en stramare budgetregim från början. Den grundläggande förändringen av politiken – stramare regelverk – har gett oss en större handlingsfrihet att bedriva konjunkturpolitik.

Ytterligare en förändring av den ekonomiska politiken under denna kris

har varit att regeringen har haft en tydlig ambition att bedriva stabiliseringspolitiken med åtgärder som strukturellt förbättrar ekonomins funktionssätt. Under 1970- och 1980-talet skedde stimulanserna ofta genom förbättringar i transfereringssystemen som finansierades med stigande inkomstskatter och ökade arbetsgivaravgifter.

Under denna kris har regeringen valt en annan inriktning. För att möta krisen har vi vidtagit åtgärder som motsvarar närmare 90 miljarder kr för 2010. I budgeten för 2009 föreslogs åtgärder på 36 miljarder kr, i det extra stimulanspaketet i januari på 8 miljarder kr, i vårpropositionen 2009 på 8 miljarder kr, i budgeten för 2010 på 32 miljarder kr och slutligen 4 miljarder kr i vårpropositionen 2010. Av dessa åtgärder är en betydande del också strukturella förbättringar av svensk ekonomi. Det gäller t ex det tredje och fjärde steget i jobbskatteavdraget, sänkningen av bolagsskatten, sänkningen av arbetsgivaravgifterna, införandet av ROT-avdrag, sänkt avgift till arbetslöshetsförsäkringarna och ökningarna i forsknings- och infrastrukturinvesteringar.

Vad var tanken med att inkludera permanenta strukturåtgärder i stabiliseringspolitiken? Utgångspunkten var att regeringen kunde inkludera strukturellt riktiga åtgärder genom att tidigarelägga åtgärder som planerats långsiktigt så att de inföll under krisen. Jag och Finansdepartementets ledning tar vår utgångspunkt i den neoklassiska och neokeynsianska syntesen, som i dag präglar den moderna teoribildningen inom makroekonomi. En central utgångspunkt är att framåtblickande hushåll anpassar sin konsumtion till sina förväntningar om den långsiktiga inkomstutvecklingen, som i sin tur bl a beror på vad de tror om arbetsmarknaden och den långsiktiga löneökningstakten. För regeringen då en konjunkturpolitik som också förstär-

ker ekonomins funktionssätt och ökar sysselsättningen är det mer troligt att människor är beredda att konsumera på kort sikt.

Att reformerna inriktas på att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt är också logiskt; om arbetsmarknaden fungerar bättre är det rimligt att tro att hushållen förväntar sig minskad otrygghet, bl a genom fler jobbchanser och minskad risk för långvarig arbetslöshet. Att politiskt förbättra arbetsmarknadens funktionssätt är också viktigt stabiliseringspolitiskt eftersom hushållen kan antas våga minska sitt skyddssparande om de förväntar sig en bättre fungerande arbetsmarknad på lång sikt.

Ytterligare en central utgångspunkt för regeringen var att försöka inrikta politiken på de åtgärder som har den största möjliga effekten på den inhemska efterfrågan och på arbetskraftsefterfrågan. När vi, i slutet av 2007 och i början av 2008, började förbereda krispolitiken var den centrala uppgiften för Ekonomiska avdelningen på Finansdepartementet att ta fram åtgärder som hade så litet import- eller sparandeläckage som möjligt och så stor direkt effekt på arbetskraftsefterfrågan som möjligt.

Eftersom det inte funnits så väl utvecklat och systematiskt tänkande på detta område var det ett omfattande arbete. Uppgiften var att finna de åtgärder som för det första kunde göras tillfälliga också ur ett ekonomiskpolitiskt perspektiv och som för det andra hade litet import- eller sparandeläckage.

Ett alternativ var att ge kommunerna tillfälliga höjningar av statsbidragen. Kommunernas verksamheter är personalintensiva och den välfärdsservice de producerar har ett mycket lågt importinnehåll. Ett annat alternativ var att tidigarelägga infrastruktursatsningar. De är inte riktigt lika effektiva som tillfälliga statsbidrag till kommunerna (bl a på grund av att detta i dag är en mycket

kapitalintensiv verksamhet), men det var också viktigt att använda flera åtgärder (bl a för att sprida riskerna). ROT-avdragen har fungerat över förväntan och vi bedömde också att de skulle var påtagligt mer effektiva än traditionella byggstimulanser, t ex för att stimulera reparationer och underhåll hos kommunala bostadsbolag eller subventioner till nybyggnation av hyresfastigheter. Ett skäl är att ROT-sektorn är mer personalintensiv och att sektorn präglas av en hårdare konkurrenssituation, vilket bl a minskar möjligheterna för monopolistiska aktörer att i stället justera upp sina vinstmarginaler.

Ytterligare en viktig komponent i krispolitiken och de inhemska stimulanserna var en satsning på aktiv arbetsmarknadspolitik. Sammantaget ökade regeringen volymerna på åtgärderna med 100 000 personer. Före krisen var ca 85 000 personer i olika åtgärdsprogram och nu handlar det om ca 185 000 personer i åtgärder. Dessutom förstärktes nystartsjobben under krisen genom att kompensationen till arbetsgivarna fördubblades. Sedan den 1 januari 2009 kompenseras arbetsgivaren med ett belopp motsvarande den dubbla arbetsgivaravgiften för personer som under mer än ett år varit arbetslösa, deltagit i arbetsmarknadspolitiska program, haft skyddat arbete på Samhall, varit långtidssjukskrivna eller erhållit sjuk- eller aktivitetsersättning.

Aktiva arbetsmarknadsåtgärder är effektiva av flera skäl. Aktivering i olika program minskar risken för att en arbetslös person fastnar utanför arbetsmarknaden. Insatser för att underlätta och säkra sökaktiviteter är naturliga eftersom fler arbetssökande per förmedlare annars gör förmedlingsservicen mindre effektiv och kontrollen av arbetsvillkoret svagare. Åtgärder, t ex lönesubventioner och nystartsjobb, påverkar också på kort sikt efterfrågan på arbetskraft.

Ur ett ekonomiskpolitiskt perspektiv är såväl tillfälliga statsbidrag till kommunerna, tidigareläggning av infrastruktur och arbetsmarknadspolitiska åtgärder program som trovärdigt kan göras tillfälliga. Många andra av de åtgärder som diskuterats, t ex tillfälligt höjda ersättningar i arbetslöshetsförsäkringen och tillfälliga sänkningar av momsen eller höjda studiebidrag skulle, enligt min personliga bedömning, vara påtagligt mer politiskt kostsamma att återställa till den ursprungliga nivån. Icke desto mindre har det naturligtvis förekommit kritik som utgått från att statsbidragen borde ha höjts permanent och att regeringen aktivt sänker infrastrukturinvesteringarna när de tillfälliga åtgärderna bortfaller.

Låt mig summera slutsatserna: (1) Finanspolitiken fungerar bättre med en stram budgetregim och om de offentliga finanserna uppvisar överskott före krisen; (2) en betydande del av de åtgärder som vidtas bör också strukturellt förstärka ekonomins funktionssätt, men med utgångspunkten att hushållen kan lita på att de offentliga finanserna kommer tillbaka till balans; och (3) de temporära åtgärder som genomförs tydligt bör riktas mot inhemska sektorer med en hög personalintensitet. Detta tror jag är några faktorer som bidragit till att Sverige ser ut att ha klarat sig genom den här krisen bättre än de flesta andra länder.

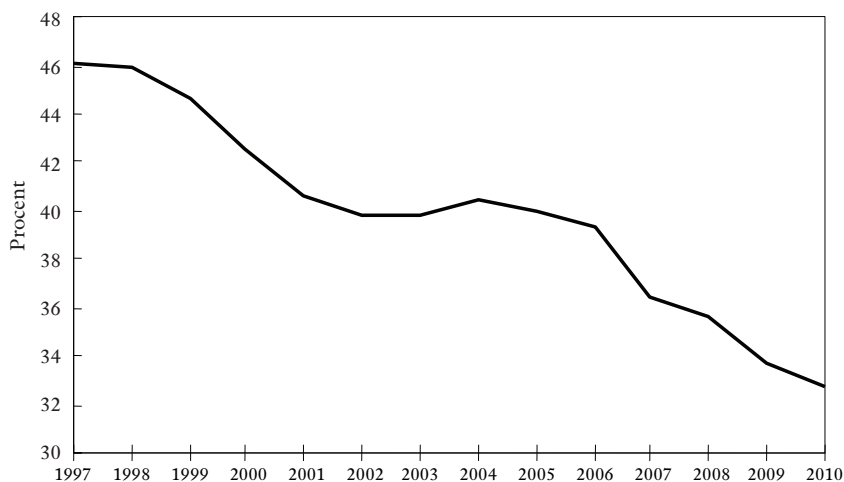
Låt mig nu säga någonting om budgetpropositionen för 2011. Regeringen föreslår förstärkningar av arbetsmarknadspolitiken och konjunkturpolitiken. Vi tillför tre miljarder kronor till kommunerna i ytterligare tillfälliga statsbidrag. Volymerna i arbetsmarknadspolitiken ökar trots att Finansdepartementet gör en mindre pessimistisk bedömning av arbetsmarknaden. Jag gjorde en taktisk bedömning när vi i förra budgetpropositionen, för

2010, beslutade att lägga ökningarna av åtgärdsvolymerna väldigt tungt 2010, men samtidigt föreslog påtagligt mindre åtgärdsvolym för 2011. Skälet var att det är mindre komplicerat att lägga till åtgärder för 2011 än att minska åtgärderna om den ekonomiska utvecklingen skulle visa sig bli starkare än vi räknade med hösten 2009. Trots att arbetsmarknaden är starkare än vi prognostiserade – det skulle ju tala för att göra mindre än planerat – satsar vi alltså mer på coacher och praktik för att hålla uppe sökaktiviteten och hjälpa människor in på arbetsmarknaden också under 2011.

Regeringen har också gjort en liknande bedömning på utbildningssidan. Undervisningstiden i matematik och naturvetenskap förstärks i de första klasserna. Resurser för fortbildning av lärare tillförs. Regeringen föreslår dessutom ytterligare ett betygssteg från årskurs 6. Vi gör detta utifrån hypotesen att något bättre utbildade lärare som undervisar lite mer i svåra ämnen faktiskt kan ha en positiv effekt på inläringen.

I valmanifestet och under valrörelsen gjorde Alliansen en tydlig åtskillnad mellan å ena sidan skarpa vallöften, som vi lovade att genomföra den 1 januari 2011, och reformambitioner som villkorades på att ekonomin så tillåter och att finansiering kan säkras. Ambitionen är att dessa reformer ska vara möjliga att genomföra under mandatperioden.

Det är viktigt att vara tydlig; det blir inga reformer förrän regeringen gör bedömningen att vi med säkerhet klarar av att komma tillbaka till överskott i de offentliga finanserna. Nu kommer vi att mötas av ledarskribenter och särintressen och kanske t o m akademiska ekonomer som argumenterar för att både den ena, den andra eller t o m den femte skattesänkningen vore välmotiverad. Det ligger naturligtvis en del sanning i den argumentationen, men låt oss inte glömma att de positiva effekterna av

Figur 5
Minskad marginaleffekt (den andel av en marginell inkomstökning som faller bort till följd av ökad skatt, ökade avgifter och minskade bidrag). 2009–10 är prognos

Källa: SCB, HEK, Finansdepartementets beräkningar.

skattesänkningarna skulle drunkna i de skadeverkningar i termer av ökad osäkerhet som skulle uppstå om Sverige går in i en ny kris utan ordning och reda i de offentliga finanserna. Det är inga ekonomiska bedömare som i dag talar om bolagsskattesatsen när lettisk ekonomi diskuteras. Det är ingen som i dag kommer att känna att det är tryggt att investera i Irland därför att man har en attraktiv kapitalbeskattning. Om man inte har ordning och reda och möjligheter att stabilisera sin ekonomi överskuggar detta andra faktorer.

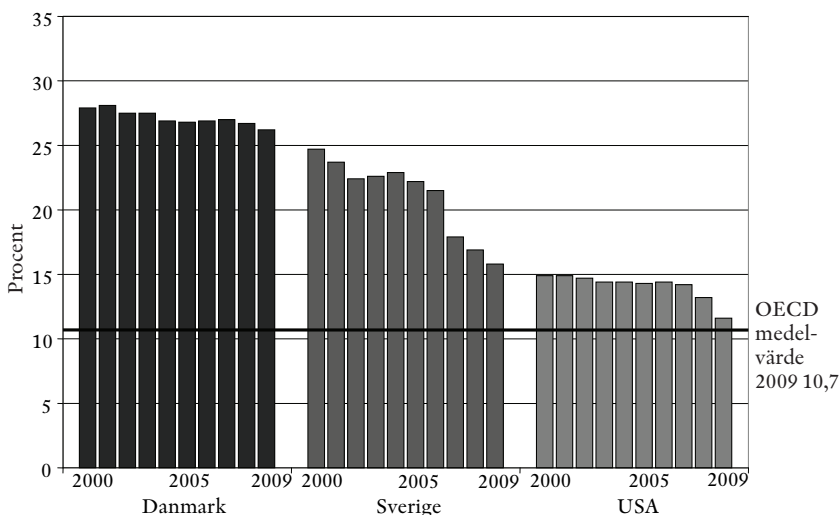
Svensk ekonomi befinner sig nu i en återhämtningfas. Nu är Sverige i ett läge där balansräkningen ska återställas. Nu ska krigskassan fyllas. Nu ska dörarna till ladorna öppnas och nu ska de återigen fyllas, för vi ska ha beredskap. Vi ska ha beredskap att möta också nästa kris. Sedan får jag leva med att 2010 och 2011 upprepat anklagas för att vara för passiv. Jag kan leva med den anklagelsen; jag minns vad som sades 2007 och 2008 då kören av utgiftsexpansionister och skattesänkare ständigt sjöng samma refräng.

Högre sysselsättning genom förstärkningar av arbetslinjen

En central inriktning för den ekonomiska politiken är att regeringen vill bidra till varaktigt högre sysselsättning. Vi vill också främja produktivitetstillväxt och stärka svensk konkurrenskraft. Därtill måste Sverige möta framtidens kostnadsutveckling som följer av ökad efterfrågan på välfärdstjänster och den åldrande befolkningen, för att bibehålla en god välfärd för alla medborgare. Tidsrestriktionen gör att jag berör dessa tre grundläggande problem översiktligt och kortfattat.

Regeringen gör bedömningen att ett centralt instrument för att möta de strukturella utmaningarna är en förstärkning av jobbskatteavdraget. Finansdepartementet har för avsikt att presentera en departementspromemoria under hösten där slutsatsen är att det alltjämt är så att jobbskatteavdraget är effektivitetsmässigt dominerande jämfört med alla andra skatteförändringar. Jobbskatteavdraget har större sysselsättningseffekter och större effekter på arbetade timmar än t ex en förändrad

Figur 6
Lägre beskattning
av låginkomsttagare. Inkomstskatt
som andel (%) av
bruttolön för en
ensamstående lågin-
komsttagare (67 %
av medellönen) utan
barn 2000 till 2009

Källa: OECD.

värnskatt. Därtill har jobbskatteavdraget bättre fördelningseffekter. Om en åtgärd både är effektivitetsmässigt och fördelningsmässigt bättre är det rimligt att man prioriterar den.

Den genomsnittliga marginalskattesatsen i Sverige har minskat kraftigt. Marginaleffekterna har nu minskat i snart 20 år. Nu är vi alltså på väg ned mot ca 30 procent.

Skattepolitiken har under senare år tagit sin utgångspunkt i de forskningsresultat som tyder på att effekter på arbetsutbudet och deltagandet på arbetsmarknaden av skatterna varierar mellan olika grupper. Det är mer sannolikt att arbetsutbudet hos en ensamstående mamma, som jobbar deltid, påverkas av skattehöjningar eller skattesänkningar än att skatteförändringarna påverkar arbetsutbudet hos en välutbildad man i 40-årsåldern. Vi har anledning att tro att välutbildade män i 40-årsåldern nästan oavsett skattesatsernas storlek kommer att arbeta 40-50 timmar i veckan. De som har en svagare förankring på arbetsmarknaden, med svagare utbildningsbakgrund och sämre förutsättningar för

en inkomstkarriär, kan däremot antas ändra sitt arbetsmarknadsbeteende i större utsträckning om drivkrafterna att arbeta förändras.

Det kan vara relevant att jämföra Sverige med några andra länder. OECD gör sammanställningar där den allmänna pensionsavgiften behandlas som en social avgift, men skattereduktionen och avdragsrätten den berättigar till räknas av från inkomstskatten. Ser vi till gruppen med lägre inkomster låg Sverige tidigare på ungefär samma nivå som vårt grannland Danmark, men påtagligt högre än USA. De senaste tio åren har detta förändrats. Sverige låg tidigare påtagligt högre än genomsnittet för OECD-länderna, men ligger nu klart närmare andra jämförbara länder och på en nivå som inte avsevärt skiljer sig från USA.

Det finns naturligtvis ett betydande utrymme för att förbättra situationen, men det som redan skett är en förskjutning i svensk ekonomi som kommer att ha en gynnsam effekt på det antal människor som går in på arbetsmarknaden och som går från halvtid till heltid.

Finansdepartementet har räknat på

en rad olika skatteförändringar. Slutsatsen är att det alltjämt har störst effekter på sysselsättningen att sänka skatten för låg- och medelinkomsttagare.

Ytterligare en åtgärd som regeringen har ambition att genomföra under mandatperioden, när ekonomin så tillåter och finansiering kan säkras, är sänkt tjänstemoms. Förslaget bidrar bl a till att minska den administrativa bördan. I dag betalar restauranger och hotell såväl den högre restaurangmomsen som den lägre livsmedels- och hotellmomsen. Genom förändringen får vi en större enhetlighet i momssystemet.

Därtill är Sverige, alltjämt, en högskatteekonomi med en reglerad arbetsmarknad. Sverige är en välfärdsstat och så kommer vi att förbli. En effekt av höga skatter är att skattekilarna tenderar att ha en negativ effekt på sysselsättningen i servicesektorn. Regeringen anser därför att det är logiskt, bl a mot bakgrund av att vi vill utveckla och bevara välfärdsstaten, med olika förslag som dämpar denna effekt. RUT, ROT och sänkta ungdomsarbetsgivaravgifter är några förslag som genomförts för att motverka de skadliga effekterna av stora skattekilarna. Utifrån samma resonemang är det logiskt med sänkt tjänstemoms.

Låt mig också påpeka att de underlag som togs fram, bl a från Copenhagen Economics, när frågan prövades inför Ekofinrådets beslut om att öppna upp för sänkt tjänstemoms i EU, tyder på att detta är ett av de områden där skatter medför stora skadliga effekter på sysselsättningen. Detta gäller särskilt, menade EU-kommissionen, för nordeuropeiska länder som Sverige, Tyskland och Danmark. Det förefaller således finnas starka ekonomiska skäl att sänka tjänstemomsen.

Regeringen har också för avsikt att öka anställningsbarheten hos grupper som i dag står utanför arbetsmarknaden. Vi tror att den svenska modellen

med starka fackliga organisationer och kollektivavtal, som nu kombineras med en förstärkt arbetslinje, är en effektiv samhällsmodell. Norden – Danmark, Finland och Sverige – har klarat sig väl jämfört med de anglosaxiska länderna. I USA har ca tre procents tillväxtnedgång lett till en ökning av arbetslösheten med fem procentenheter, medan vi i Norden har haft en fem-sexprocentig nedgång av tillväxten och fått två till tre procentenheters ökning av arbetslösheten. Enligt min uppfattning talar det för att vi ska utveckla den svenska modellen, inte ersätta den med en anglosaxisk arbetsmarknad.

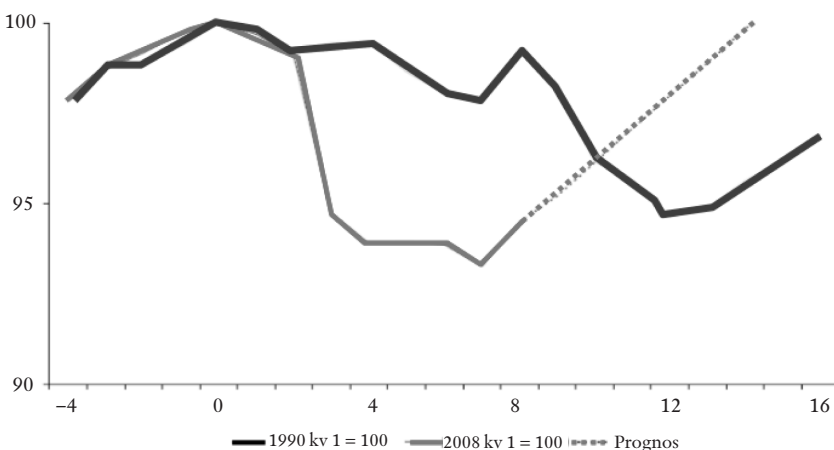
Det finns emellertid också allvarliga problem i Sverige som måste åtgärdas. Ungdomsarbetslösheten är oroväckande hög och det är därför särskilt viktigt att bredda vägarna in på arbetsmarknaden för unga människor.

Andra länder, särskilt Österrike, Holland och Tyskland, förefaller ha hittat bättre vägar för att framför allt yngre män som inte är så utbildningsmotiveerade ska få en plats på arbetsmarknaden. I dessa länder dominerar de direkt yrkesförberedande utbildningarna av lärlingssystem. Sveriges problem med ungdomsarbetslösheten handlar i mycket om att unga män utan fullgjord yrkesexamen drabbas av långa perioder av arbetslöshet som riskerar att övergå i permanent utanförskap. Då är en förändring av yrkesutbildningen i riktning mot lärlingssystemen en åtgärd som måste prövas.

Slutsatser

Låt mig sammanfatta mitt inlägg. Jag tror på en försiktig ekonomisk politik. Om den ekonomiska politiken inte utgör ett allvarligt störningsmoment eller osäkerhetsfaktor fungerar ekonomin bättre. Om det finns en förutsägbarhet i finanspolitiken och att medborgarna kan lita på att vi är försiktiga från re-

Figur 7
Två svenska kriser

Källa: Konjunkturinstitutet.

geringens sida, att vi har beredskap att kunna stötta konjunkturen om vi går in i värre krisförlopp, är det bra för den långsiktiga tillväxten i Sverige.

Om vi kan fortsätta med en strukturpolitik som förstärker arbetslinjen, som gör det mer lönsamt att utbilda sig och som gör det mer lönsamt att ta ansvar och driva företag är det bra för Sverige. Om vi kan göra satsningar på infrastruktur, forskning och utbildning förbättras vår kapitalbas både i realkapital och humankapital. Det är bra för tillväxten. Detta ska vi göra i den takt som ekonomin tillåter. Det är det som är uppdraget för de kommande åren.

Pehr Wissén

Tack, Anders Borg! Vi har bjudit hit professor John Hassler från Institutet för internationell ekonomi vid Stockholms universitet för att kommentera finansministern.

John Hassler

Budgetpropositionen är kanske det viktigaste uttrycket för den ekonomiska politiken. Den innehåller mycket. Tiden tillåter inte att jag går igenom den sida för sida. Jag tänkte i stället ta chansen att

ge en ganska allmän betraktelse och min syn på detta uttryck för regeringens ekonomiska politik.

Jag tänkte ta min utgångspunkt i en kort jämförelse mellan den nu mer eller mindre genomgångna finanskrisen och 1990-talskrisen. Låt mig börja med att titta på BNP-utvecklingen under de två kriserna. På x-axeln har vi tiden från början på krisen. 0 är alltså 1990 för den blå kurvan och 0 är 2008 för den röda kurvan. Båda visar BNP mätt som ett index.

Vi ser tydligt att BNP-utvecklingen var betydligt mer dramatisk under den nu genomgångna krisen. Den röda kurvan faller mycket snabbare än den blå och totalt sett minst lika mycket. Det var alltså en väldigt kraftig chock som drabbade den svenska ekonomin nu under finanskrisen. I den meningen kan man alltså säga att kriserna var lika. Det kanske t o m var värre under den nuvarande krisen.

Men det fanns också, som vi alla vet, betydligt fler skillnader mellan de två kriserna. Som Anders har påpekat nu och många gånger tidigare fick vi nu ingen kollaps i de offentliga finanserna. Vi fick ingen explosion i arbetslösheten

den här gången, vilket vi fick förra gången. Vi fick inga fall i fastighetspriserna. Vi fick ingen kollaps av den inhemska efterfrågan. Vi fick också, vilket kanske är särskilt intressant att notera, en relativt sett ganska gynnsam utveckling av sysselsättningen för bland andra utrikes födda.

Vad är då förklaringen till att det gick så pass mycket bättre under finanskrisen än under 1990-talskrisen? En vanlig förklaring är att den här gången sparade vi i ladorna innan krisen. Därav följer slutsatsen att vi bör börja göra detta igen. Låt oss titta på budgetsaldot under en ganska lång period från 1970-talet och fram till nu. Det finns också en kort prognos här för de närmaste åren. Om vi tittar på budgetsaldot ser vi att vi faktiskt inte hade särdeles mycket större överskott före den här krisen än vi hade under 1990-talskrisen.

Jag menar att skillnaden mellan 1990-talskrisen och finanskrisen åtminstone delvis måste sökas i andra omständigheter än i att vi sparade mer före krisen den här gången än förra gången. Den viktigaste skillnaden mellan de två kriserna menar jag är att det under 1990-talskrisen ganska plötsligt blev helt klart att den svenska ekonomin behövde en grundläggande omstrukturering. Trenden mot ökande offentliga utgifter kunde inte fortsätta. Industrins konkurrenskraft kunde inte längre klaras med återkommande devalveringar, utan mer strukturella förändringar av näringslivet var tvungna att genomföras. Incitamenten att arbeta och investera måste återskapas. Vi hade ett skattesystem som helt enkelt inte fungerade.

Detta ganska plötsliga uppvaknande ledde till ett drastiskt fall i "consumer confidence". Det ledde till att konsumtionen föll och investeringarna föll i hela ekonomin. Man kunde helt enkelt inte tro att detta var en ganska temporär kris därför att det behövdes så grundlaggan-

de förändringar i ekonomin. Man var ganska medveten om att detta kunde ta lång tid.

Denna typ av uppvaknande och insikt om att ekonomin behöver en "complete make over" har vi inte sett nu. Men vi har sett det i många andra länder. Spanien och England har problem som jag tror också kan hänföras till att den här typen av uppvaknanden har kommit – för att inte tala om Grekland.

Dessutom, vilket är viktigare, tror jag att vi i framtiden kan komma i en situation där vi måste genomföra en ganska drastisk "make over" om de långsiktiga strukturfrågorna i ekonomin glöms bort. Jag menar att det nu är dags att tänka långsiktigt på de strukturella frågorna. Om man tänker tillbaka till 1990-talet får man säga att det var en ganska imponerande dådkraft man såg hos politikerna. De satte sig ned och kom fram till blocköverskridande lösningar som verkligen genomförde denna "make over" av den svenska ekonomin. Det är imponerande. Men man hade velat hoppas på att det kan komma till en konstruktiv diskussion om de här sakerna redan innan en kris har kommit till stånd.

Jag ska nämna två långsiktiga frågor som jag tycker borde få mer fokus i en sådan här debatt. För det första tror jag att vi måste få ett mycket mer vidgat helhetsperspektiv på skattesystemet. Jag tycker att viktiga delar av 1990-talets mycket bra skattereformer har urholkats löpande. Jag skulle vilja kalla det för att man tricksar med momssatserna. Det finns, som Anders Borg här värtaligt har förmedlat till oss, förstas argument för att förändra olika momssatser hit och dit. Men jag tror att man måste vara försiktig med det och jag tror att det vore mycket bättre att gå tillbaka till den ursprungliga tanken om så få skattesatser som möjligt.

Vi har fortfarande den temporära

värns-katten på plats. Anders Borg pratade om att vi kan slå välutbildade 40-åriga män i huvudet med vilken skatt som helst; de påverkas inte. Det är måhända sant om vi pratar om deras arbetsutbud i termer av timmar. Det finns nu ganska övertygande forskning som dock visar att även de påverkas – och ganska mycket – när det gäller deras mer långsiktiga arbetsutbud, inte mätt i timmar utan i termer av vad de faktiskt gör. Det är det som är det väsentliga. När det gäller karriärutveckling och när det gäller att förkovra sig i vid mening visar det sig att den skattebas som denna typ av människor bidrar med också är känslig för skatter. Holmlund och Söderström, Birch Sörensen och andra har visat att värns-katten faktiskt är pervers i den meningen att den skadar ekonomin utan att för den sakens skull dra in några pengar alls. Detta är något som jag tycker är viktigt att ta till sig.

Det finns också något i budgeten som jag vill göra en referens till – den i mitt tycke ganska olycksaliga diskussionen om skatt på pensioner som fördes under valrörelsen. I budgeten sägs det att en ambition är att det ska vara lika skatt på lön och pension. Jag förstår inte alls den ambitionen. Löner och pensioner är väldigt olika saker. Man skulle i princip kunna ha skattefria pensioner. Det kanske vore bättre; då slapp man den här diskussionen. Det intressanta är förstås vilken pension som netto betalas ut och inte exakt hur man budgetmässigt hanterar skatter och transfereringar.

Vi har nu i Sverige en flyttskatt i stället för en fastighetsskatt. Också detta är ett avsteg från skattereformen som jag tycker är olyckligt och som visar på att det råder en brist på helhetssyn. Det finns också argument för att vi definitivt bör titta på kapitalinkomstbeskattningen och göra den mer likformig. Dock finns det vissa antydningar i budgeten om att göra någonting på detta område.

Jag tycker att det vore bra om man skulle kunna tillsätta en tvåblocksöverskridande skattekommission. Helst skulle det vara av typ ubåtskommission, dvs att man låter ett antal personer bli helt avskärmade från omvärlden och inte tillåter dem att komma upp till ytan förrän de är färdiga med sitt uppdrag. Kanske är det för mycket att hoppas på att Anders Borg och Thomas Östros skulle sätta sig i denna ubåt, men man kanske kan låta några andra göra det.

En annan fråga är pensionerna. Jag tror att det tyvärr är dags att fundera mer brett på pensionssystemet igen. Den senaste krisen har visat att det finns anledning att tro att den riskfördelning mellan yrkesverksamma och pensionärer som det nuvarande pensionssystemet innebär inte är politiskt stabil. Så fort vi fick en chock till pensionerna var man tvungen att börja hantera det. Det nuvarande pensionssystemet är stabilt i många avseenden, men i vissa inte. Jag tror att det här är ett område där skattesystemet inte är särskilt stabilt.

Jag tycker att det finns en otillräcklig förståelse för vilka krav en längre livslängd ställer på pensionssystemet och här är budgeten mer tydlig. Finanspolitiska rådet har flaggat för att man är orolig för att det nuvarande systemet inte ger tillräckliga incitament för att jobba längre när återstående livslängd efter 65 växer. Men i budgeten står det i princip bara att det här nog inte är något problem, utan att det kommer att ordna sig av sig självt. Jag är inte alls så säker på att det är så, bl a beroende på att det för närvarande finns ganska lite forskning om hur elastiskt beslutet om att pensionera sig är med avseende på ekonomiska incitament.

En viktig sak är att jag tror att vi kommer att se en ökad spridning i pensioneringsåldern. Vi har t ex sett att under de senaste tio åren har den genomsnittliga åldern för nypensionerade statsan-

ställda ökat med hela fyra år. I befolkningen som helhet har den under ungefär samma period ökat med bara ett år. Jag tror helt enkelt att det är så att vissa individer, särskilt i vissa yrkesgrupper, t ex professorer, kan svara ganska lätt på de ekonomiska incitamenten att jobba längre. De kommer också att göra så. Andra grupper har mycket svårare att svara på incitamenten.

Vad får då detta för konsekvenser? Det får konsekvensen att skillnaderna i livstidsinkomst mellan individer som kan svara på de ekonomiska incitamenten och individer som inte kan det ökar och kan öka ganska drastiskt. Det här kommer att leda till en minskad politisk stabilitet i systemet, tror jag, även om det är ekonomiskt stabilt som vi har det nu.

Jag tror helt enkelt att systemet måste konstrueras så att det ger en bättre försäkring mot en osäker möjlighet att jobba långt upp i 70-årsaldern. Det här är förstås en svår avvägning, men jag tror att det är någonting som man måste börja ta i redan nu. Jag tror som sagt också att systemet måste innebära olika regler för olika individer och kanske för olika yrkesgrupper. Jag föreslog i dag i min krönika i *Affärsvärlden* att vi professorer borde gå först och höja alla årtal i pensionsreglerna med låt oss säga fem år.

Min slutsats är alltså att stabila statsfinanser är ett nödvändigt villkor för tillväxt och välfärd. Där har jag ingen annan åsikt än den Anders Borg har framfört här. Men jag vill betona att jag anser att stabila statsfinanser inte är ett tillräckligt villkor och inte heller ett mål i sig. Vi som på åhörarpplats har genomlidit den senaste valrörelsen har noterat att det är svårt att då föra en konstruktiv debatt om mer långsiktiga frågor. Men den borde föras nu.

Pehr Wissén

Tack, John Hassler! Har Anders Borg kommentarer till detta?

Anders Borg

Den första kommentaren gäller det sista som John Hassler säger och som är centralt att komma ihåg, nämligen starka offentliga finanser. Det kommer att göras många önskelistor på olika reformer under de kommande åren. Men låt oss komma ihåg hur nära avgrundens brant vi ändå var! När vi satt och gjorde våra bedömningar om de offentliga finanserna på väg in i krisen landade vi i att underskottet skulle hamna på någonstans mellan 3 och 5 procent av BNP. Om vi hade följt 1990-talsmönstret hade vi gott och väl kommit upp till 7 procent av BNP. Om vi tvingats rekapisera delar av banksystemet är det klart att man kunde ha lagt på någon procentenhet till.

Det som hände var att vi hade en annan utväxling mellan konjunktur, utgifter och inkomster. Låt oss anta att det beror på det jag sade, nämligen strukturförändringar. Strukturförändringar är ingenting som varar i evighet. Nu gjorde vi stora strukturförändringar 2006, 2007 och 2008. Det är klart att dessa effekter kommer att klinga av med tiden. Det finns ingen garanti för att de offentliga utgifterna i nästa lågkonjunktur kommer att utvecklas lika gynnsamt som i den här. Det kan mycket väl vara så att detta var en engångsvinst i termer av reformerad sjukförsäkring och a-kassa och att vi därefter går tillbaka till samma konjunktürkänslighet. Eftersom det finns en sådan risk är det viktigt att vi håller fast vid försiktighet om de offentliga finanserna.

Ur ekonomisk synvinkel var detta en speciell kris. Det var en temporär global efterfrågechock. En kort krisperiod ändrade inte så mycket på de grundläggande produktionsstrukturerna. Då är det också troligt att man kan komma tillbaka utan ett stort permanent *output*-BNP-tapp eller sysselsättningstapp. Vi kan inte veta att nästa kris ser ut så. Det kan

mycket väl bli en mycket mer besvärlig kris i termer av offentliga finanser.

Detta är ingen invändning mot vad John Hassler sade, utan det är snarast att understryka att det är där diskussionen om alla andra saker måste ta sin början. Vi måste tillbaka till ordning och reda först. Sedan kan vi börja prata om reformer.

Jag delar inte riktigt vurmen för en stor skattereform som innebär en återgång till 1990-talets skattereform. I praktiken betyder det att man, precis som Globaliseringsrådet eller Peter Birch Sörensen säger, ska höja matmomsen och fastighetsskatten kraftigt. Det är svårt att se hur man skulle få mandat för en politik som skulle innebära detta. En regering skulle aldrig kunna bli vald på en sådan politik och det skulle innebära att man måste genomföra den mot det man har lovat väljarna. Skulle vi dessutom göra det i samförstånd med Socialdemokraterna, som inte heller har gått till val på detta, skulle det vara två stora block som har svikit sina vallöften. Det skulle få negativa effekter på förtroendet för regeringar och politiker. Det skulle ha negativa effekter på hela den trovärdighet och det förtroende vi har för vår samhällsmodell och följaktligen ha förödande effekter på vår förmåga att möta framtida kriser.

Jag tror inte heller på vurmen för sloandet av värnskatten framför valet att förstärka jobbskatteavdraget. Jobbskatteavdrag och höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt har för det första större sysselsättningseffekter än slopad värnskatt.

Även fördelningseffekterna måste vägas in. Ytterligare ett steg i jobbskatteavdraget innebär en skattelättnad på ca 4 000 kr per år för en genomsnittsinkomsttagare. För en bankdirektör skulle ett slopande av värnskatten betyda mellan 500 000 och 600 000 kr per år i skattesänkning. Det är mycket svårt att

motivera att man i stället för att ge en vanlig löntagare 4 000 kr i skattesänkning väljer att ge en höginkomsttagare en skattesänkning med mellan 500 000 och 600 000 kr.

Därtill kan vi se till utbildningspremien. Det stora utbildningspremieproblemet i Sverige är den nedre brytpunkten för statlig inkomstskatt. Vi har gått igenom akademikergrupperna noggrant. För alla vanliga akademikeryrken är inkomsten i genomsnitt lägre än där man börjar betala värnskatt, dvs den övre brytpunkten. Det är i stället den nedre brytpunkten som slår mot lärare, sjuksköterskor, jurister, ekonomer och ingenjörer. Den enda grupp där värnskatten är ett dominerande problem är läkare – där är det omkring 60 procent som betalar värnskatt.

Sedan ska man dock komma ihåg att värnskatten är ett slags straffbeskattning på någonting annat viktigt, som entreprenörskap och initiativrikedom. Men ur utbildningssynpunkt, när det gäller att skaffa sig en utbildning, är det den nedre brytpunkten som är det stora problemet i Sverige. Därför prioriterar jag en sänkning av den nedre brytpunkten framför ett slopande av värnskatten. Annars håller jag i mycket med om det som John Hassler sade.

Pehr Wissén

Tack! Nu har vi en halvtimme, vi har en fylld aula och vi har finansministern kvar hos oss. Ta nu chansen och ställ frågor!

Hubert Fromlet

Eftersom det är Nationalekonomiska Föreningen som anordnar detta möte skulle jag vilja ställa en fråga till finansministern om i vad mån nationalekonomiska forskningsresultat eller moderna forskningsrön ingår i strategin för uppläggningsen av den ekonomiska politiken?

Anders Borg

Det som har varit helt centralt för oss är insikten om begränsningar i den enkla keynesianska stabiliseringspolitiken, men också det orimliga i att säga att stabiliseringspolitiken inte spelar någon roll. Det är det som har gjort att vi har landat i den här kompromissen: stramt ramverk för de offentliga finanserna, stora överskott och en möjlighet att bedriva en konjunkturpolitik.

När vi har utformat vår politik under de här åren har vi utvecklat ett helt nytt ramverk på Finansdepartementet för att räkna på effekter av politiken. Vi rangordnar i dag alla stimulansåtgärder utifrån kostnad per jobb enligt de forskningsresultat man kan använda för detta. Detta gör vi både på kort sikt när det gäller konjunkturpolitiken och på lång sikt när det gäller strukturåtgärder. Sedan är det många saker vars effekter man inte kan räkna på, som slopad förmögenhetsskatt, forsknings- och infrastruktursatsningar och sådant som har mer svåråtgångade dynamiska effekter.

Vi har bedrivit ett omfattande utvecklingsarbete under de senaste åren för att skapa en mycket mer solid grund för att förstå effekterna av olika politiska åtgärder. Det är på basis av att vi i dag har en helt annan forskningsgrund för att förstå effekter av t ex skattesänkningar eller arbetslöshetsersättningar än vad vi hade tidigare. Det har vi haft mycket nytta av. Vi har nu fler disputerade ekonomer på departementet för att kunna göra den typen av mer kvalificerade bedömningar.

Victor Wänerfjord

Jag är förstaårsstudent här på skolan och vill fråga om ungdomsarbetslösheten i Sverige jämfört med Irland. Där är ungdomsarbetslösheten lägre än i Sverige. Jag funderar på vad man kunde göra för reformer hos oss, LAS och sådana saker.

Anders Borg

Jag minns fortfarande dragningarna från konsultbyråerna om att vi skulle kunna få en bra utveckling i Sverige bara vi blev som Island och Irland och fick en större finansiell sektor. Jag har sparat de presentationerna.

Den irländska arbetsmarknaden förefaller historiskt sett ha fungerat väldigt väl. Den danska skulle kunna vara ett annat exempel, men låt mig påpeka att i just den här krisen tycks det vara länder med nordiska arbetsmarknadsmodeller som Tyskland, Sverige och Finland som har haft bäst utväxling mellan tillväxt, sysselsättning och arbetslöshet. De anglosaxiska tycks ha haft en mer besvärlig utveckling. I USA har arbetslösheten ökat med 5 procentenheter. Där har man en väldigt begränsad arbetsrättsreglering, så det tycks inte vara givet hur vi ska lösa den här ekvationen.

Man kan göra flera saker för att möta ungdomsarbetslösheten. Man kan slopa LAS. Stora bikostnader är dock att man ökar otryggheten för alla andra löntagare. Det tror jag man ska väga in i bedömningen.

Förändringen av den svenska yrkesutbildningen – att vi förlängde yrkesutbildningarna med ett år och lade in mer akademiska studier i dem – förefaller ha varit ett stort misstag. Det vi har långtidsarbetslöshetsproblem med är ofta unga män som egentligen borde ha haft en ordentlig yrkesutbildning med sig i bagaget men som inte har det.

Regeringen gör nu en omläggning av yrkesgymnasierna med lärlingsutbildningar och lärlingskontrakt. Det är en viktig och långsiktig åtgärd mot ungdomsarbetslöshet. Det är också i praktiken en mindre reform i riktning mot att göra arbetsrätten mer flexibel eftersom det då blir möjligt med en 18 månaders provanställning i samband med ett lärlingskontrakt om arbetsgivaren tar på sig vissa utbildningsinsatser.

Det här är en svår avvägning. Sverige har ett stort ungdomsarbetslöshetsproblem som dock utmärks av att vi har mindre av långtidsarbetslöshet bland ungdomen än andra länder. Vi har en del fördelar och en del nackdelar. Min slutsats efter att ha gått igenom detta är: Låt oss försöka med ett nytt lärlingssystem! Det har vi försökt med tre-fyra gånger utan att lyckas. Kan vi nu få det på plats tror jag att det kan vara en stor fördel.

Sedan får vi fortsätta diskussionen om vad arbetsrätten betyder och vilka effekter den har.

Sara Kukka-Salam

Jag är andraårsstudent här och jag skulle vilja fråga om utförsäljningar. Du pratar om överskott. Tror du att det är möjligt att få överskott igen utan att sälja ut statliga bolag? Jag undrar om du kan resonera lite mer kring varför man säljer ut statliga bolag som går med plus och som genererar intäkter till staten.

Anders Borg

Vi har inte räknat med några intäkter från minskat statligt ägande i våra kalkyler när vi beräknar finansiellt sparande. Vi gör ett beräkningstekniskt antagande där vi nettar privatiseringsräntevinster mot företagsutdelningar. Det är ett tekniskt antagande som vi gör därför att vi över huvud taget inte ska vara beroende av privatiseringsintäkterna. Intäkterna går till att minska statsskulden.

Det är bra att minska statsskulden. Ekonomiska kriser har med förtroende att göra. Det faktum att vi kunde sälja ut Vin & Sprit, få in 50 miljarder och gå in i den här krisen med en lägre statsskuld var enligt min mening positivt.

Vi har ingen brådska med att minska det statliga ägandet. Det kan vi göra i det tempo vi själva vill. Vi är på väg mot överskott med eller utan minskat statligt ägande. Det finns dock ägande i ett par företag – jag tänker framför allt på Telia

och Nordea och ännu tydligare SBAB – där man kan ifrågasätta om staten är en bra och välfungerande långsiktig ägare. Jag skulle tro att det finns skäl där att överväga minskat ägande. Då ska vi använda pengarna till att minska skuldsättningen. Men detta ska naturligtvis göras utifrån ett pragmatiskt förhållningssätt.

Låt oss komma ihåg att Sverige har den kanske största statliga industrisektorn i hela OECD-området. Det är inte så att vi går från att ha en väldigt liten statlig inblandning i företagssektorn till att göra den ännu mindre, utan vi har en väldigt stor statlig industri. Jag tror inte att staten i grund och botten är en bra företagsägare på konkurrensutsatta marknader.

Claes Ankarcrona

Jag har två frågor. Varför inte lägga in Robin Hood-skatt i statsbudgeten och vad är tankarna runt *flat tax*?

Anders Borg

Flat tax bygger på en tanke som man kan tycka är god och den är att det ska vara en enhetlighet i skattesystemet. De flesta länder som har platta skatter kombinerar det med väldigt höga arbetsgivaravgifter och en relativt hög moms, vilket gör att de ändå får en rätt stor skattekil. Det finns undantag som Ryssland, men de flesta centraleuropeiska länder som har mer av platt skatt har en relativt stor skattekil på arbete, vilket rimligen kan antas ha en negativ effekt på ekonomin.

En platt skatt som skulle innebära att vi höjer skatten för låginkomsttagare strider mot robusta forskningsresultat som säger att det är särskilt skadligt att beskatta människor på väg in på arbetsmarknaden eller som är i valet att gå från halvtid upp till heltid eller längre sysselsättning, inte minst eftersom människor i den lägre inkomstgruppen ofta har ett val mellan att vara på arbetsmarknaden och att vara i några av våra transfere-

ringssystem. Straffbeskattar man låginkomsttagare tenderar de att emigrera till olika försäkringssystem. Det gör att man får en relativt hög grad av ekonomisk känslighet på detta. Låga skatter på låga inkomster tror jag är väldigt bra.

När det gäller att lägga in Robin Hood-skatten har vi ju en omfördelning från rika kommuner till fattiga kommuner utifrån idén att välfärden ska vara lika oavsett var vi bor. Man ska ha samma möjlighet till skola och sjukvård oavsett var i landet man bor. Svårigheten med att reformera det är naturligtvis att få stadsbor och lantbor att bli överens om detta. Jag har varit med i några processer inom det parti som står mig själv närmast, Moderaterna. Egentligen borde frågan vara enkel att avgöra eftersom det finns väldigt mycket storstadsbor i det partiet, men så snart man landar i ett konkret förslag reser sig ett antal personer upp och säger: Det är en mycket intressant idé, men det skulle fullständigt uttradera oss i min kommun!

Det har visat sig att man måste räkna på det noggrant. En nettoomfördelning har helt enkelt förödande effekter för lågskattekommuner, alltså kommuner med låg skattekraft, och det är lite svårt att försvara.

John Hassler

Ekonomerna har länge sagt att marginalskatterna på högre inkomster är särskilt skadliga. Det har ifrågasatts, kanske alltmer under de senaste tio åren när det visat sig att det framför allt är låginkomsttagares arbetsutbud mätt i timmar och mätt i att över huvud taget jobba som påverkas av skatter.

Det som har hänt under de senaste åren är att det har kommit fram en hel del forskning som har visat att om man mäter effekterna på individers hela inkomst och inte bara deras arbetade timmar och gör det i ett lite längre perspektiv, säg tio års perspektiv, påverkas också

inkomsterna hos högutbildade med höga inkomster ganska radikalt av höga marginalskatter.

Det här talar för att det kanske är särskilt farligt, åtminstone ur ett rent snedvridningsperspektiv, att ha höga marginalskatter. Det skulle tala för att en platt skatt är bättre.

Jag håller med Anders om att det av andra skäl än att direkt påverka BNP eller effektiviteten är viktigt att vi inte har en stor grupp människor i utanförskap. Det håller jag som sagt med om. Men det är inte riktigt så enkelt som det ibland sägs att de högproduktiva kan vi strunta i och att det ordnar sig. Det kan man kanske göra kortsiktigt i ett statiskt perspektiv om man räknar gubbar och timmar, men inte om man ser på de längre perspektiven.

Bengt Karlöf

Jag vill ställa en fråga som är mer mjukvaruorienterad. När jag föreläser brukar jag skämtsamt definiera en teknokrat som en person med ett rationellt, tekniskt eller ekonomiskt angreppsgrepp med åsidosättande av mänskliga, kulturella och miljömässiga värden. Det är mycket glädjande att se att den ekonomiska politiken präglas av analys och vetenskap.

Men vad jag vill fråga om är någonting som jag tycker hände vid riksdagsdebatten i går. Då var det plötsligt ett helt nytt tonfall mellan Östros och Borg enkannerligen. De honorerade varandra. I ett par frågor har alliansregeringen lyckats förskjuta hela debattcentrumet, exempelvis när det gäller skolfrågorna och sjukvårdsfrågorna. Man skulle önska något liknande när det gäller framför allt frågor om förmögenhetsskatt och fastighetsskatt så att man skapar ett läge för en längre stabilitet i de frågorna.

Är det så att man med tanke på gårdagens debatt skulle kunna ana en jordmån för att föra en sådan diskussion så att man fick en bättre stabilitet?

Anders Borg

Personligen tycker jag att det är en fördel om vi kan föra den politiska debatten utan övertoner och den typ av starka ord som ibland förekommer under valrörelser. Jag tror inte att det gynnar förtroendet för politiker att man för agitatoriska debatter.

Vi hade en valrörelse som handlade om arbetslinjen. Jag tycker inte på något sätt att det är självklart att socialdemokrater borde nedprioritera arbetslinjen. Det tycker jag i grund och botten är rätt konstigt, men det var så deras budgetprioriteringar såg ut, med höjd a-kassa, höjd sjukförsäkring och höjd inkomstskatt. Den skiljelinjen kan vi inte gå runt, den finns där och det är den som ligger där från valrörelsen. Enligt min uppfattning måste Socialdemokraterna få någon förnyelseprocess där de berättar för väljarna att de har omprövat detta och att de nu prioriterar arbetslinjen hårdare.

Jag skulle dock säga att det kan finnas förutsättningar för oss att nå bredare överskridande uppgörelser i andra frågor där Socialdemokraterna kan vara inblandade. Det finns en lång rad frågor som ofta är av en väldigt långsiktig natur där det finns starka skäl att hitta blocköverskridande överenskommelser. I än högre grad tycks det finnas en sådan öppning från Miljöpartiet, om man får tro på medieuppgifter. Det ska man vara väldigt försiktig med, men det skulle kunna vara så att Miljöpartiet är öppet för att föra samtal med oss på flera punkter. Det ska man naturligtvis ha en väldigt öppen attityd till. Vi är ett litet land, vi har inte sociala och politiska spänningar av den karaktär som undergräver samförståndsklimatet, utan vi ska försöka ha en samförståndsdemokrati.

Det är naturligtvis en fördel om vi kan se att en del av de förändringar vi har sjösat, dvs en grundläggande förändring

av sjukförsäkringen och a-kassan, skulle vinna en långsiktig acceptans. När det gäller förmögenhetsskatt och arvsskatt vore det bra om de en gång för alla kunde vara borttagna. Kan vi bidra till det genom att öppna för samtal och diskussioner ska vi naturligtvis göra det.

Niclas Virin

Jag tror inte att företagsbeskattningen och bolagsbeskattningen har nämnts med ett ord ännu här. I valmanifestet gjordes utfästelser om en kommitté för att utreda detta. Blir det en sådan, eller är det idén om en ekonomisk frizon av något slag (nystartzon) som blev resultatet av det?

Anders Borg

Ja, vi ska tillsätta en stor företagsbeskattningsutredning. Dels finns det en ambition att se över det som ibland kallas för *thin cap*-regler, alltså avvägningen med möjligheter till ränteavdrag och eget kapital. Många andra länder i Europa har gått i en reformriktning som vi åtminstone noggrant bör överväga om vi ska ha skäl att titta på.

Det finns ett antal andra förändringar på företagsskattesidan som t ex rör expertskatt, och avdragsrätt för FoU-utgifter, där riskkapitalavdrag också skulle kunna nämnas, där vi har anledning att försöka komma fram med konkreta förslag som kan innebära förstärkningar av företagsklimatet. Det här är inte förändringar som har stora offentligfinansiella effekter. Men man kan ändå göra bedömningen att de kan ha relativt stora positiva effekter på företagsklimat och entreprenörsklimat. Det har vi all anledning att försöka återkomma till.

Frågorna om bolagsbeskattning, ränteavdragsregler och sådant är komplicerade. Det är därför ett mycket kvalificerat utredningsarbete som måste göras innan vi är framme vid en sådan utredning.

Torbjörn Becker

Det var ett tag sedan jag var student här. Nu sitter jag på Östekonomiska institutet här på Handelshögskolan. En fråga som vi inte alls har varit inne på här gäller den finansiella sektorn. I princip handlar problemen i de statliga finanserna i bl a Irland och England i dag om detta. Också i Sverige har vi tidigare varit i knipa genom att vi har *bailat ut* den finansiella sektorn. En viktig del av någon sorts strukturpolitik och även ett viktigt skäl till att vi behöver spara, som du säger, är kopplingen till den finansiella sektorn.

Jag undrar om du skulle kunna kommentera lite grann hur du ser på denna koppling. Hur kan man begränsa mängden av *bail-outs* framöver och hur viktigt är det när det gäller hur mycket vi behöver spara i dag? Vad ser du för åtgärder i dag för att begränsa detta i framtiden?

Pehr Wissén

Låt mig missbruka min ordföranderoll i fem röda sekunder och hänga på en fråga. John Hassler jämförde 1990-talskrisen med krisen i dag statsfinansiellt och tillväxtmässigt. Under 1990-talskrisen hade vi en statsfinansiell kostnad för *bail-outs* och för att kapitalisera upp banker som inte hade klarat sig. Hur stor roll spelar det faktum att kreditförluster i bankerna gav upphov till statsfinansiella kostnader på 1990-talet medan vi inte hade några kreditförluster som hotade bankernas överlevnad i den aktuella krisen, när man jämför utfallet för Sverige under 1990-talskrisen med dagsläget? Och hur är det när man, som Torbjörn sade, jämför Sverige i dag med Irland, England och flera andra länder som har stora statsfinansiella kostnader för att ta hand om sina banksystem? Hur påverkar det jämförelserna? Den här gången slapp vi ju det helt och hållet i Sverige.

Anders Borg

Ja, vi slapp stora offentligfinansiella kostnader för bankkrisåtgärder tack vare att vi gjorde rätt saker. Det finns tre grundprinciper för hur man hanterar en bankkris.

Den första är transparens. Bankerna bör inte tillåtas dölja förluster genom att förändra bokföringsregler eller ges möjligheter att rekapitalisera sig genom beräkningsantaganden om framtida vinster osv. Man måste ta fram problemen i ljuset.

Den andra är att man måste göra breda insatser för att säkra det finansiella systemets funktion. Det är många som inte riktigt har noterat hur breda insatserna på den punkten har varit i Sverige. Vi har Riksgäldskontorets chef Bo Lundgren här i rummet och vi borde kanske också ha Riksbankens chef Stefan Ingves i rummet för att göra bilden fullständig. Riksbankens balansräkning har tredubblats medan Federal Reserve Bank i USA har fördubblat sin balansräkning. Då har ändå Feds balansräkning varit en av de centralbanksbalansräkningar som har vuxit snabbast. Riksbankens och Riksgäldens samlade operationer är mångdubbelt större än vad de har varit i andra länder. Detta beror på att EU förhindrar oss att göra en allmän bankgaranti av den karaktär som vi gjorde på 1990-talet. Då valde vi i stället att gå den breda vägen för att hålla ordning på banksystemet.

Transparens och bredd är alltså viktigt. Men nu kommer vi till den tredje och allra viktigaste faktorn, nämligen hårdhet. Hårdhet mot banker är nyckeln till att hantera en bankkris framgångsrikt. Regeringen och Finansdepartementet har fått exakt samma propåer som skulle undergräva de offentliga finanserna som man har fått i andra länder.

Det finns två huvudvägar när det gäller de offentligfinansiella riskerna i bankkrishantering. Den första är att

staten tar över finansiella tillgångar till fiktiva pris långt högre än det marknadspris som råder vid övertagandet, dvs det akuta krisläget. Irländarna har ägnat sig åt att ta över tillgångar till 53 procent av anskaffningsvärdet. När vi i Sverige har tagit över saker och ting här har vi krävt en konkursvärdering och en *haircut* på det. Det är så vi värderade tillgångar i t ex Kaupthing. Det är så vi har fört våra diskussioner med bilindustrin. Konkursvärdering och *haircut* är det som gäller, dvs att vi värderar det hela till konkurs och sedan klipper av en rejäl summa på det. Det är det som är den s k *haircuten*. Då tar man inte över tillgångar till överpriser och då föröder man inte de offentliga finanserna.

Den andra delen av hårdheten är naturligtvis att om det ska rekapitaliseras ska det inte vara några mjuka hybrider där vi, likt briter och holländare, lämnar ifrån oss skattebetalarnas pengar till banker och låter bankdirektörer fortsätta att styra. Ska det ske kapitaltillskott från staten ska det privata ägandet uträderas genom att man i sådana fall går in med statliga aktietillskott. Detta ska alla som äger och driver banker i Sverige veta: Om de förstör sin balansräkning och sin kapitaltäckning har de förlorat rätten till sin bank. En sådan bank förstatligas.

Detta har väldiga fördelar. Först och främst innebär det att vi tar över någonting till nära nog nollvärde. Om staten tar över en bank betyder det också att trovärdigheten för institutionen omedelbart är återställd. Då gör man inte någon förlust i att kunder och andra affärskontrakt försvinner, utan redan dag två och dag tre kommer vi att kunna räkna hem den kalkylen. Det låter hårt, men det innebär att vi för det första får banken att fungera därför att den är rekapitaliserad, för det andra säkrar skattebetalarnas pengar och för det tredje bibehåller ett förtroende för det offentliga

systemet som innebär att vi har en förmåga att få ett banksystem att fungera.

Så länge man håller fast vid dessa utgångspunkter kommer man inte att få problem. Konkursvärdering och *haircut* – detta är uppenbarligen en extremt svår läxa att få in i beslutsfattarens medvetande eftersom det praktiskt taget inte är något land som har gjort så. Övertagande och förstatligande är lösningen på bristande kapitalisering i banker. Att skapa en institution för offentliga administrationer av krisbanker där man tar över och klär upp banken och sedan lämnar tillbaka den till de tidigare ägarna är för mig helt uteslutet. När det gäller banker som inte sköts väl ska man som bankägare i Sverige vara medveten om att den placeringen kommer att bli av intet värde.

Karin Ehlin Kolk

Jag har två frågor. Först undrar jag varför man har börjat redovisa sysselsättningen i absoluta tal. Man pratar också mycket om konjunkturarbetslöshet. Vad gör ni för att minska långtidsarbetslösheten i andra grupper än ungdomar?

Anders Borg

Så länge jag minns har Finansdepartementet alltid gjort prognoser för sysselsättningen i procentuella förändringar på personer i förhållande till året dessförinnan. Det har alltid varit standardsättet att göra bedömningar av sysselsättningen, precis som vi alltid har gjort prognoser för arbetslösheten som andel av arbetskraften. Sedan har vi ibland haft lite olika mått för arbetslöshet. Därvidlag har vi inte ändrat några förhållningssätt. Procentuell förändring av sysselsättning är det normala sätt på vilket vi nationalekonomer mäter sysselsättningsförändringar.

Man kan väga in andra faktorer också. Om man t ex vill göra en strukturell analys kan man titta både på hur syssel-

sättningen utvecklas som andel av arbetskraften och på hur den utvecklas som andel av befolkningen. Man kan göra det i olika delgrupper, t ex grupper som vi vet är känsliga för arbetsmarknadsläget. Det kan gälla ungdomar, invandrare och äldre. Det kan vara ett sätt att fördjupa den strukturella analysen.

Sverige har ett långtidsarbetslöshetsproblem bland ungdomar. Det kan dock vara värt att notera att vi har den minstalångtidsarbetslöshetsnivån bland ungdomar av alla de europeiska länderna i den statistik vi har. Det beror på att vi har relativt hög korttidsarbetslöshet bland unga människor. Arbetslöshet på tre till sex månader är vanligt förekommande, men när det kommer till längre arbetslöshetstider är andra länder som Frankrike och Italien väsentligt sämre ute än Sverige.

Vårt allvarligaste ungdomsarbetslöshetsproblem är den långtidsarbetslöshet som vi ändå har. Den är i hög grad kopplad till utbildningsbakgrund. Unga män utan fullgjord yrkesutbildning har en väldigt tuff situation på arbetsmarknaden. Det är i dessa yrkesgrupper vi också har sett de stora strukturella skiftena. På 1950-, 1960-, 1970-

och 1980-talen kunde man i princip ha en bra yrkeskarriär utan någon mer omfattande formell utbildning inom verkstadsindustri eller byggindustri. Så är det inte längre. I dag krävs det i de flesta delar av industrin en rätt kvalificerad kompetens för att få ett jobb. Vi vet att också att riskerna för längre perioder av arbetslöshet ökar om man inte har fullgjord yrkesutbildning. Yrkesutbildningen tror jag är nyckeln till att få ned långtidsarbetslösheten.

Jag tycker att det är viktigt att man noterar att länder med helt andra arbetsmarknader också har ungdomsarbetslöshetsproblem. OECD har gjort en stor och omfattande genomgång av den amerikanska ungdomsarbetslösheten eftersom man trots flexibla löner och oreglerad arbetsrätt har problem med förhöjd ungdomsarbetslöshet även i USA. Ibland blir diskussionen lite förenkla; det är inte bara arbetsrätt och kollektivavtal som påverkar ungdomsarbetslösheten i Sverige.

Pehr Wissén

Tack! Därmed är klockan 13.30. Jag tackar alla er som kom, framför allt Anders Borg och John Hassler.